

exposició **LES CLAUS DE LA FOTO FIXA**

CINEMA ESPANYOL
ANYS 40

18/03/21 – 13/06/21 • FILMOTECA DE CATALUNYA

FilmoTeca
de Catalunya

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Amb col·laboració de:
「sabatē」
PRINT EVERYTHING

Exposició 'Les claus de la foto fixa. Cinema espanyol anys 40'
Del 18 de març al 13 de juny de 2021

Exposició 'Les claus de la foto fixa. Cinema espanyol anys 40'

Del 18 de març al 13 de juny de 2021

La tècnica de la foto fixa en el cinema espanyol va viure una època daurada en la dècada dels 40 del segle passat, amb una cura especial en la composició i la il·luminació. Sovint aquestes instantànies eren planificades independentment de la filmació cinematogràfica, i per tant no es limitaven a congelar el rodatge i fixar un moment, sinó que tenien un llenguatge propi, de vegades amb referències pictòriques.

L'exposició, comissariada per Miquel Àngel Pintanel, il·lustra aquesta tècnica a partir dels fons del laboratori industrial "Reproducciones Sabaté", conservats al Centre de documentació de la Filmoteca. S'han fet noves digitalitzacions de gran qualitat a partir dels negatius originals, alguns dels quals, que normalment només estan a l'abast dels arxivers o dels estudiosos, també hi són exposats. Aquesta és la segona exposició que la Filmoteca dedica als Fons Sabaté, després de la que l'any 2015 recollia els treballs de foto fixa en els convulsos anys 30, *República, Guerra, Dictadura: Foto Fixa Sabaté*, també comissariada per Miquel Àngel Pintanel, documentalista de la Filmoteca de Catalunya especialitzat en l'arxiu fotogràfic.

Presentació de l'exposició

Dijous 18 de març a les 19.00 h a la Sala Laya

Les claus de la foto fixa. Cinema espanyol anys 40 es podrà visitar del 18 de març al 13 de juny. El dia de la inauguració, dijous 18 de març a les 19.00 h a la Sala Laya, el comissari de l'exposició, Miquel Àngel Pintanel, acompanyat dels directors de fotografia Paco Marín i Joan Minguell, en farà la presentació, en una xerrada que precedirà la projecció d'una de les pel·lícules presents en la mostra a través de les fotos fixes que va realitzar Valentín Javier: *Nada* (Edgar

Neville, 1947), adaptació de la novel·la de Carme Laforet, guardonada en la primera edició del premi Nadal, protagonitzada per Conchita Montes, Fosco Giachetti, Tomás Blanco i Julia Caba Alba.

Fotos fixes del fons Reproducciones Sabaté de la Filmoteca de Catalunya
(cinema espanyol dels anys quaranta)

Comissariat: Miquel Àngel Pintanel

Producció: Filmoteca de Catalunya

Entrada gratuïta

Horari: de dimarts a divendres, 10.00 a 14.00 h; de dimarts a diumenge, 16.00 a 21.00 h

Les claus de la foto fixa. Cinema espanyol anys 40

La foto fixa dels anys quaranta del cinema espanyol viu el que podríem considerar una època daurada, ja que es consoliden els assoliments de la dècada anterior i es perfeccionen amb una cura especial en la composició i la il·luminació.

Alguns dels mestres de la foto fixa dels quals es mostra l'obra en aquesta exposició són Emili Godes, Valentín Javier, Antonio López Ballesteros, Carlos Pérez de Rozas, Julio Ortas, Antonio García, Salvador Torres Garriga, Ricardo Albiñana, Antonio Ibáñez, Manuel Novoa, Juan Maymó i Godofredo Pacheco.

S'exposen còpies provinents de noves digitalitzacions de gran qualitat dels negatius originals que es conservaven al laboratori industrial Reproducciones Sabaté que ara formen part del fons de la FilmoTeca de Catalunya. També hi ha espai perquè es puguin veure alguns d'aquests negatius, que normalment només estan a l'abast dels arxivers o dels estudiosos.

Moltes de les fotos fixes dels anys quaranta estan planificades independentment de la filmació cinematogràfica, no es limiten a congelar el rodatge i fixar un moment. Això les separa de la pel·lícula i, al seu torn, també les fa diferents de la resta de fotografies que es fan fora del món del cinema. Aquestes fotografies tenen unes fonts d'inspiració, unes característiques de composició i un ús de la llum que les fan úniques. Per exemple, tenen una gran influència de la pintura, que es trasllada a la fotografia utilitzant composicions geomètriques o disposant els personatges en l'espai de manera especial. No tenen, paradoxalment, altres aspiracions o intencions estètiques com les de la fotografia pictorialista a la qual es podrien haver assemblet. També es pot veure com s'utilitzen eines de la il·luminació teatral o dels diorames.

A part, es constata com els fotos fixes controlaven la tècnica fotogràfica de manera experta, tant en el control de la profunditat de camp i l'exposició com en el de la disposició de la càmera. Moltes vegades, però no totes, ja que la fotografia utilitza uns plans més oberts que el cinema, aquesta disposició i la il·luminació eren compartides amb el director de fotografia. Normalment aquests directors de fotografia havien estat abans fotos fixes, ja que estaven en un pas anterior en el sistema de meritariatge de l'època, així que compartien la mateixa visió de la feina.

En aquesta exposició, amb esperit didàctic, expliquem quines són les claus per conèixer aquestes característiques i diferències. A part de les fotos fixes exposades, d'una gran qualitat, aquestes es comparen amb fragments de films i amb pintures, i se'n reforça la comprensió amb elements gràfics o de museografia.

Miquel Àngel Pintanel
Comissari de l'exposició

Claus de la foto fixa

Quines són les claus de la foto fixa a Espanya al cinema espanyol dels anys quaranta? Moltes de les fotos fixes estan planificades independentment de la presa cinematogràfica corresponent. No es limiten a aturar el rodatge i fixar l'acció en un moment precís. Això fa que es puguin apreciar diferències respecte a la pel·lícula de referència i, a la vegada, respecte a les fotografies que s'estan fent fora del món del cinema. Les fotos fixes tenen unes característiques de composició i un ús de la llum que les fan úniques.

Hi ha motius tècnics, com el fet que gairebé tots els negatius són plaques fotogràfiques per a les quals es necessitaven grans càmeres. Això exclou la improvisació, ja que aquestes càmeres s'han de col·locar amb cura i, a més, per les característiques químiques del material, cal disparar amb velocitats lentes.

També hi ha motius de tradició, atès que aquestes fotos fixes són hereves de les fetes en dècades anteriors. Així mateix, es deriven de les il·lustracions de les novel·les cinematogràfiques, que dramatitzaven un film amb l'ajuda de fotografies, tal com els gravats feien amb novel·les literàries.

Tempestad en el alma (Juan de Orduña, 1949)

Autoria desconeguda

Influència de la pintura en el cinema espanyol dels anys quaranta

Moltes fotos fixes delaten influències de la pintura, coincidint amb l'interès que mostra el cinema de l'època tant per la creació d'escenes que copien quadres com per l'aparició de molts personatges que són pintors.

Quan hi ha una còpia d'un quadre molt elaborada, apareix a la pel·lícula de manera estàtica i en un pla general, malgrat que els films fan servir normalment enquadraments més curts. Altres vegades, els fotos fixes utilitzen eines de la pintura, sobretot en composicions que no són habituals en el cinema.

S'inspiren en un repertori d'obres molt eclèctic: des de la pintura de paisatge —per exemple, Caspar David Friedrich— fins a la preraphaelita i les obres de Goya, passant per la pintura popular i la religiosa.

Agustina de Aragón (Juan de Orduña, 1950)

Foto: Antonio López Ballesteros

Composició

La composició de les fotos fixes és molt acurada i ens torna a remetre a la pintura, de la qual s'utilitzen molts recursos: composicions en triangles i fins i tot cercles; també es recorre a les línies de tensió, emprant el cos dels actors per crear dinamisme. Una altra manera de crear moviment a la fotografia consisteix a utilitzar les mirades que ens porten d'un personatge a l'altre i que a la vegada ens mostren com es relacionen entre ells.

La disposició dels personatges a la fotografia no és casual. Una persona o un objecte en primer pla augmenta la sensació d'amplitud del decorat; un personatge allunyat però situat en un dels punts d'interès aconseguix el mateix efecte; finalment, personatges ubicats en un espai gran s'agrupen en diferents profunditats, com si formessin unes fileres imaginàries.

Un viaje de novios (Gonzalo Delgràs, 1947)

Foto: Juan Maymó

La llum

La majoria d'aquestes fotos fixes estan fetes en estudis cinematogràfics. Llevat d'alguns exemples singulars, això les allunya de la naturalitat i fa que s'apropin més a la pintura i el teatre.

Les fotos fixes, quan es comparen amb el film, són sensiblement més lluminoses. La llum zenital amb pocs contrastos dels estudis cinematogràfics és la més utilitzada, normalment amb algun punt de llum més fort per afegir centres d'interès que no apareixen a la pel·lícula. Hi ha, però, força exemples d'il·luminacions molt marcades amb ombres o llums que podrien semblar expressionistes. Aquestes il·luminacions poden situar-se en llocs inversemblants, com als braços dels actors, o bé simular raigs de sol que entren de manera irreal a través de les obertures del decorat.

Quan es roda en exteriors, s'utilitza la llum artificial afegida pel director de fotografia, sigui amb plafons reflectors o amb focus, que el foto fixa aprofita. En aquests casos, la diferència entre la foto fixa i la pel·lícula és mínima.

Aquel viejo molino (Ignacio F. Iquino, 1946)

Foto: José Gonsaki

Els foto fixes oblidats

El foto fixa ha de fer una mena de direcció d'actors entre preses del rodatge per realitzar les seves imatges. També ha de poder controlar la resta de l'equip de la pel·lícula perquè no interfereixi en la fotografia i perquè alguns, com els encarregats d'il·luminació o els de decoració, no deixin el seu lloc de treball si són necessaris. Tot i això, la seva figura ha estat majoritàriament oblidada per la història del cinema, de tal manera que és molt difícil fer una biografia dels qui no van destacar en altres activitats, sovint relacionades amb la fotografia o el cinema. Molts d'ells van destacar com a directors de fotografia després de ser foto fixes. És molt difícil disposar de fotografies d'ells mentre treballen, ja que es trobaven darrere la càmera.

El director Alejandro Ulloa amb Salvador Torres Garriga en el rodatge d'un film sense identificar al voltant del 1946

Reproducciones Sabaté

Aquesta exposició ha estat realitzada a partir dels fons de la Filмотeca de Catalunya procedents del laboratori industrial Reproducciones Sabaté. Aquest laboratori tenia una relació molt directa amb les productores, amb les distribuïdores i amb els autors de les fotografies, els quals hi dipositaven el material revelat perquè s'encarreguessin de reproduir-lo i de gestionar-ne les còpies per a la promoció i per a la premsa.

El material negatiu utilitzat als anys quaranta és divers, però hi predomina el material de format gran i mitjà i el suport varia any rere any, segurament a conseqüència de l'economia precària de l'època.

Els originals exposats són negatius i positius fotogràfics en diversos suports —vidre, acetat, paper— i diferents mides de gran format.

90 minutos (Antonio del Amo, 1949)

Foto: Antonio Ibáñez

La fiesta sigue (Enrique Gómez, 1948)

Autoria desconeguda